

ково-теоретичної конференції, 6–8 вересня 1994 р., м. Одеса. Одеса, 1994. Ч. 1. С. 126–127.

4. Терентьева Н. А. Греки в Украине: экономическая и культурно-просветительская деятельность (XVII–XX вв.). К.: Аквилон-пресс, 1999. 352 с.

5. Дьомін О. Б., Парадісопулос С. Громадське самоврядування греків Одеси в кінці XVIII–XIX столітті. Греція и славянський мир: сб. науч. ст. Вып. 1. 2002. С. 58–62.

6. Греки на українських теренах: Нариси з етнічної історії. Документи, матеріали, карти / М. Дмитрієнко, В. Литвін, В. Томазов, Л. Яковлева, О. Ясь. К.: Либідь, 2000. 488 с.

7. Уварова Е. А. Греческая община Одессы: история и современность. Археология та етнологія Східної Європи: матеріали і дослідження. Зб. наук. праць. Т. 3. Одеса: Друк, 2002. С. 256–257.

8. Прошлое и настоящее Одессы. Ко дню столетия г. Одессы (1794–1894) / Репринтное издание. М.: Изд-во МАИ, 1991. 48 с.

9. Одесса 1794–1894. К столетию города. Одесса: Тип. О.Шульца, 1895. 836 с.

10. Арш Г. Л. Греческое коммерческое училище Одессы в 1817–1830 гг. (Из истории новогреческого Просвещения). Балканские исследования. Вып. 10. 1987. С. 31–62.

11. Терентьева Н. Таємне грецьке товариство «Філікі Етерія». К.: Інститут історії України НАН України, 2005. 352 с.

12. Уварова О. О. Історія Одеської церкви Святої Трійці (Грецької) на сторінках «Прибавлений» до «Херсонских епархиальных ведомостей». Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2013. Вип. 3(21). С. 182–189.

13. Томазов В. Греки-хіосці на Півдні України (кінець XVIII ст. – 1917 р.): між традиціями національного самозбереження та практиками соціокультурної адаптації. К., 2020. 354 с.

14. Щербина Н. Ф. Грецький етнос в Одесі: деякі аспекти історії та сучасного стану. Молодий вчений. 2018. № 5. С. 197–202.

Ростока Марина

*Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського*

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Головною метою інформаційно-аналітичного супроводу підготовки наукових кадрів є інформаційно-аналітичне забезпечення здійснення функцій реалізації державної політики у підготовці кадрів вищої кваліфікації та у сфері державної наукової атестації, а також формування ефективної конкурентоспроможної системи підготовки і наукової атестації кадрів вищої кваліфікації відповідно до стратегії кожного закладу вищої освіти/наукової установи у контексті підвищення конкурентоздатності дослідників на внутрішньому і зовнішньому ринках праці.

У цьому ключі відповідно мети окреслюються основні завдання інформаційно-аналітичного супроводу підготовки наукових кадрів: сприяння ефективній координації науково-освітньої діяльності за програмами підготовки наукових кадрів у закладах вищої освіти/наукових установах (магістратура, аспірантура, докторантура); забезпечення процесу організації та підтримки систем підготовки та атестації наукових кадрів (інформаційно-аналітичний супровід наукових досліджень, організація компетентного керівництва науковою роботою, раціональні стажування, обмін досвідом під час науково-практичних заходів); розвиток та удосконалення функціонування наукової підструктури – магістратури, аспірантури, докторантури; компетентна консультативно-методична, експертно-аналітична та техніко-технологічна підтримка наукової діяльності, у т. ч. й роботи дисертаційних рад тощо.

У цьому контексті, у теперішній час для якісного забезпечення мети і зазначених завдань важливу роль відіграє одна із складових інформаційно-аналітичного супроводу підготовки наукових кадрів – комплекс засобів і технологій музейної педагогіки для підвищення якості організації наукової діяльності.

Результати аналітичних розвідок дають підстави стверджувати про те, що проблематика музейної педагогіки зацікавила багатьох

дослідників, серед яких такі, як: О. Караманов [2], О. Міхно [3], О. Топузов [5], Н. Філіпчук [6], Р. Шикіла [7] та ін.

Слід зазначити, що музейна педагогіка є трансдисциплінарним науково-освітнім напрямом, який охоплює наукові надбання на перетині педагогічної, психологічної наук та музеєзнавства (музей як науково-освітня система) за специфікою наукового дослідження, що, в свою чергу, орієнтовано на передання досвіду поколінь дослідникам в умовах музейного середовища. Як зазначає О. Караманов «музей виступає потужним та дієвим засобом розширення

сучасного освітнього простору через зразки матеріальної та духовної культури, що дає змогу розуміти освіту не лише як процес засвоєння знань, а і як соціокультурної адаптації на основі засвоєння досвіду минулих поколінь, залучення до загальнонародських та національних цінностей» [2, с. 3].

Погоджуючись з Концепцією О. Караманова, маємо змогу говорити про те, що саме ефективне забезпечення інформаційно-аналітичного контексту в підготовці наукових кадрів з урахуванням трансдисциплінарних аспектів музейної педагогіки формує і розвиває у дослідників здібності до творчого мислення, уможлиблює унаочнення роботи з дослідницьким матеріалом в музеї, що суттєво підвищує якість науково-освітнього (дослідницького) процесу «в умовах як академічної, так і неформальної освіти, зокрема щодо формування критичного мислення, рефлексії, емоційного сприйняття матеріалу, інтерпретаційних та оціночних суджень» науковців (молодих дослідників, наукових співробітників, науково-педагогічних працівників, учених) [2, с. 7]. У цьому сенсі Н. Філіпчук наголошує, що «культурні цінності українського народу, історичні пам'ятки України, національна матеріальна і духовна культура, культурні цінності, які знаходяться за межами України, – нові змістові орієнтири в музейній діяльності, які необхідно трансформувати в стратегію завдань культурно-просвітницької, наукової роботи, в систему вивчення і використання пам'яток культури, міжнародної співпраці» [6, с. 4]. Таким чином, забезпечується вихід за межі емпіричного підходу культурно-освітньої діяльності музею та уможлиблюється визначення нових стратегічних напрямів розвитку як музеєзнавства, так і наукознавства через науково-освітній процес – систему соціально-педагогічних комунікацій

як науково-організованих контактів музею з аудиторією науковців (дослідників).

Зауважимо, що у 2016 році на круглому столі «Музейна педагогіка: український вимір» «з доповідей окремих учасників стало відомо, що в Україні відсутні теоретико-методологічні узагальнюючі праці з музейної педагогіки, чітко не визначене предметне поле та понятійний апарат; спостерігається розрив між теоретико-методологічними працями та практикою впровадження форм і методів музейної педагогіки; як навчальна дисципліна «Музейна педагогіка» викладається у декількох закладах вищої освіти, але відсутня спільна навчальна програма та посібники чи електронні засоби навчання; українськими музейниками й педагогами напрацьовано значний досвід, який поки що ніким не узагальнено; інноваційні музейно-педагогічні проекти потребують наукового супроводу тощо [4]. Адже, на сьогоднішній день ці процеси активізовані, але не достатньо.

Слід зазначити, що у вітчизняному вимірі саме Педагогічний музей України реалізує складові програми «Музейна педагогіка в Україні», формуючи електронний освітній ресурс «Музейна педагогіка» (який вважається майже єдиним в Україні). Як зазначає О. Міхно, «місія Педагогічного музею України – збереження, вивчення, комплектування фондів, наукова інтерпретація і презентація історії та сучасного стану української освіти та педагогічної думки». Він стверджує, що «місія музею реалізується у провідних завданнях його діяльності – зберігати, вивчати й пропагувати кращі надбання вітчизняної педагогічної думки». Він говорить, що «ці завдання набувають сьогодні особливої значущості, адже надзвичайно актуальним є утвердження в громадській думці та суспільній практиці пріоритетності сфери освіти як необхідної умови національного розвитку і національної безпеки» [3]. Звісно, що Педагогічний музей України – це основний комунікаційний майданчик для забезпечення адекватного інформаційно-аналітичного супроводу підготовки наукових кадрів будь-якої галузі науки, адже компетентний дослідник – це, в першу чергу, продукт професійної діяльності педагогів, завдяки яким з'являється пізнавальний, а потім і науково-пізнавальний інтерес до об'єктів, предметів, подій, явищ процесів реальної дійсності та ін.

На думку О. Топузова, нині «одним із шляхів вирішення цього завдання, окрім реформування усталеної освітньої системи, може

бути створення розгалуженої системи новітніх науково-освітніх інституцій, зокрема сучасних центрів науки (музеїв науки), як культурних науково-освітніх комплексів музейного типу, які виконуватимуть не лише традиційні демонстраційні функції експонування фондів, а будуть насамперед науковими, духовними до змісту й розвивальними осередками, центрами організації дозвілля й освіти» [5 с. 156]. Тим самим, вважаємо, що модернізація і реформування галузі вітчизняної освіти і науки та підсилення значущої компоненти музею для становлення сучасного суспільства знань спонукають до переосмислення та нового підходу до оцінювання культурного спадку людства – врахування досвіду поколінь, формування наукових концепцій і стратегій у вирішенні сучасних проблем засобами музейної педагогіки. Тобто галуззю музейної педагогіки є всі види контактів музею з аудиторією, різноманітні способи спілкування з людиною як учасником процесу музейної комунікації.

Слід зазначити й те, що важлива роль залучення засобів музейної педагогіки для забезпечення якісного інформаційного супроводу підготовки наукових кадрів, особливо в форс-мажорних умовах, відводиться віртуальним читальним залам науково-педагогічних бібліотек, у середовищі яких наводяться відповідні соціально-педагогічні музейні комунікації. Наприклад, у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ) нині функціонує ресурс «Віртуальна кімната-музей рідкісної книги», де зосереджено кімнату-музей рідкісної книги, фонд рідкісної книги, віртуальні виставки і пов'язані з цим ресурси – «Видатні педагоги України та світу», «Календар знаменних і пам'ятних дат в галузі освіти і педагогічної науки», «Бібліографічні ресурси». Все це є вагомим осередком задля організації роботи дослідників з залученням сучасних засобів музейної педагогіки та інформаційної аналітики [1].

Р. Шикула, аналізуючи науково-педагогічну літературу стверджує, що «виділяють такі типи засобів музейної педагогіки: предметно-наочні, аудіовізуальні та джерелознавчі, які слід застосовувати практиці шкіл та вищих навчальних закладів» [7, с. 5]. Дійсно, що у підготовці наукових кадрів ця класифікація також має місце.

Отже, основними стадіями інформаційно-аналітичного супроводу підготовки наукових кадрів із застосуванням засобів музейної педагогіки, на нашу думку є:

- інформування (первинна стадія здійснення інформаційно-аналітичного супроводу роботи науковця): знайомство з музеєм, його експонатами, наявністю бібліофондів та предметів вивчення відповідно специфіки наукового дослідження;
- музейне навчання (друга стадія інформаційно-аналітичного супроводу): науково-освітня діяльність щодо початкового засвоєння інформації, набутої на стадії інформування, надбання певних компетенцій опанування музейними комунікаціями;
- музейна командна діяльність за інтересами (третьа стадія інформаційно-аналітичного супроводу): об'єднання науковців у певні групи за специфікою наукової діяльності (наукові гуртки, секції, толоки тощо) з метою поглиблення набутих знань і компетенцій, опанування, вивчення та поповнення музейних колекцій, здійснення різнопланових видів праці за специфікою наукового дослідження);
- наукове музейне спілкування (третій етап інформаційно-аналітичного супроводу) задля презентації і демонстрування поточних результатів з опанування музейної інформації та обміну у цьому ключі досвідом з колегами-науковцями, а також і практиками музезнавства щодо специфіки наукових досліджень, налагодження взаємопов'язаних контактів з музеями різних куточків світу у векторі зустріч зі знавцями проблематики, за якою здійснюється підготовка науковців за профілем музею;
- науково-освітня музейна творчість (четверта стадія інформаційно-аналітичного супроводу): розвиток креативного і критичного мислення на основі усвідомлення музейної інформації і перетворення у власні напрями та ідеї наукової діяльності, підготовка аналітичних висновків й окреслення стратегії власного наукового дослідження, створення власних наукових (у т. ч. музейних) студій, класів, клубів, факультативів, творчих лабораторій, наукових фестивалів, а при повному опануванні музейної інформації з наукової проблематики – формування наукових шкіл (для магістрантів, аспірантів, докторантів) та ін.

Джерела та література

1. Віртуальна кімната музей рідкісної книги ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://>

dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chyitalni-zaly/virtualna-kimnata-muzej-ridkisnoyi-knyhy/

2. Караманов О. В. Теорія і практика педагогічної діяльності музеїв в сучасному освітньому просторі України: дис. ... д. пед. наук. Старобільськ, 2020. 485 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6605>.

3. Міхно О. Реалізації місії Педагогічного музею України у видавничій діяльності. Сучасний контент. Музейна галузь. Історія, здобутки та перспективи: матер. Міжнар. наук. конф. з нагоди 90-річчя заснування Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського (м. Коломия, 6–8 жовтня 2016 р.) / Наук. ред. Я. Ткачук, А. Королько. Коломия: Вік, 2016. С. 340–344. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/715715/>

4. Музейна педагогіка: український вимір (круглий стіл). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://knukim.edu.ua/muzeyna-pedagogika-ukrayinskiy-vimir/>

5. Топузов О. Центри науки як осередки наукового й освітнього пізнання. Музейна педагогіка в науковій освіті: зб. тез доповідей учасників 2-й Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 листопада 2020 р.). Київ, Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 310 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://academia.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/Музейна-педагогіка-в-науковій-освіті_2020_.pdf

6. Філіпчук Н. О. Музейна педагогіка: навч. програма спецкурсу. Київ, Талком, Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2020. 30 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/719819/1/Музейна%20педагогіка%20ПРОГРАМА.pdf/>

7. Шикла Р. Р. Використання засобів музейної педагогіки у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів та шкіл. Рівне, ФОП Зелент О. І., 2017. 138 с. 2017 <http://pmu.in.ua/wp-content/uploads/2014/02/Шикла-книга.pdf/>

БІБЛІОТЕКА – ТУРИЗМ – КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА

Україна приваблює туристів усього світу своєю історією, культурою, природою, архітектурою. Найбільший інтерес у туристів викликають такі елементи культурної спадщини, як історія, традиції, фольклор, ремесла, народне мистецтво, кухня, та ін. Ознайомлення з культурою та звичаями іншої країни збагачує духовний світ людини. У прагненні урізноманітнити своє дозвілля, людина охоплює нові культурні ресурси. Туристичний бізнес освоює нові території та нові культурні простори. Такими культурними просторами, інформаційними центрами стають саме бібліотеки, краєзнавча робота яких сприяє соціальному, економічному, культурному розвитку краю; охороні і раціональному використанню природних багатств, всебічному вивченню і науковому дослідженню краю; вихованню поваги до історії і культури, розвитку творчих здібностей особистості на основі місцевих традицій та професійного мистецтва [6].

Теоретико-методологічні аспекти розвитку туристичної діяльності активно досліджуються вітчизняними і закордонними вченими, серед яких О. Бейдик, Л. Божко, В. Герасименко, В. Семенов, Д. Стеченко, В. Федорченко, Л. Черчик, М. Кляпа, Ф. Шандор, О. Любіцева, Є. Панкова, В. Стафійчук, М. Мальська, В. Худо. Такі західні антропологісти як Х. Греберн, Д. Кембелл, Дж. Кліффорд, К. Леві-Строс, М. Мід, В. Сміт, Л. Тернер, В. Тосік, С. Лазаревич розглядають туризм як спосіб пізнання культур. Окремі дослідження присвячені соціальним практикам освоєння реального і віртуального простору в межах інформаційного суспільства: Ж. Бодрійяр, Ф. Гваттарі, Ж. Дельоз, У. Еко, М. Кастельс, М. Маклюен, Е. Тоффлер. Явище культурного туризму досліджують науковці Т. Катаргіна, В. Капелюшний, М. Чубата, Н. Терес, О. Савіцька, О. Федорович, Л. Божко, І. Давиденко. У деяких працях розкрито роль туризму як важливого чинника взаємозближення і культурної взаємодії народів (В. Антоненко, В. Лях), глобальної синергії культур (Я. Любивий), засобів розвитку моральної і екологічної свідомості, осмислення буття людини (І. Зязюн, О. Ле-

вицька), впливу на політичну культуру політичних еліт різних держав сучасного світу (Ф. Рудич).

Проблемам розвитку українського народу та малих етносів України, ефективності використання культурної спадщини у туристичній галузі були присвячені праці таких сучасних українських вчених: В. Грабовецького, В. Євдокименка, Я. Ісаєвича, В. Кравціва, Є. Пайкової, Н. Паньків, М. Рутинського, Р. Сливки, В. Стафійчука та ін. Етнотуристична проблематика є предметом вивчення та дослідження численної когорти вітчизняних та зарубіжних дослідників. Аналіз теоретико-методологічних проблем етнічного туризму в Україні відображений у публікаціях О. Дутчак, В. Кифяка, М. Кляпа, Ф. Шандора, Н. Малова, Б. Савчука, В. Рожнова, Н. Терес, які розглядають підходи до трактування етнічного туризму та аналізують зарубіжний і вітчизняний досвід його організації. Ю. Зінько та М. Рутинський обґрунтовують використання етнокультурних ресурсів у зеленому туризмі. С. Муравська аналізує основні концепції термінології етнічного туризму. Ресурсно-етнічний потенціал регіону є предметом досліджень М. Орлової. Почала формуватися теоретико-методологічна база з незначної кількості наукових доробків, яка охоплює дві суміжні сфери: туризм та нематеріальна культурна спадщина: А. Гаврилук, Л. Дяченко, В. Телеуця та інші.

Ряд публікацій присвячені різним аспектам взаємозв'язку туризму і культури, як базової соціальної складової Дж. Даллен, Г. Річардс, Дж. Вілсон.

Зв'язок бібліотек і туристичної індустрії як культурний туристичний аспект досліджує К. Токіча, Дж. Краньєвич. ЮНЕСКО визначило три функції бібліотек у суспільстві (ЮНЕСКО, 1994), які демонструють, що навіть у туристичній галузі бібліотеки беруть участь, та виконують ці функції: інформаційну, культурну та освітню. О. Сіра досліджує туристичний потенціал бібліотеки як закладу культури.

Особливий інтерес викликає кореляція: бібліотека – туризм – матеріальна та нематеріальна культурна спадщина. Мета статті – інформування та розширення знань про потенціал бібліотек у туризмі щодо популяризації фондів з матеріальної та нематеріальної культурної спадщини.

Бібліотеки є центрами культурного життя, особливо в невеликих громадах, а в туризмі вони можуть стати місцями культурної

взаємодії між культурою туристів і культурою місцевого населення. Зберігаючи духовне та інтелектуальне надбання, вони акумулюють інформацію про матеріальну та нематеріальну культурну спадщину і дають доступ до неї, сприяючи усвідомленню культурної самобутності. З іншого боку, місцеві громади через бібліотеки отримують уявлення про культурні досягнення на глобальному рівні. Крім своїх колекцій, бібліотеки також мають широкий спектр інших ресурсів, які можуть бути привабливими для туристів.

Бібліотеки завжди пов'язані з туристичною галуззю та відіграють певну роль у її розвитку. У фондах зберігаються різноманітні документи, які висвітлюють інформацію щодо величезної кількості пам'яток як природних, так і рукотворних, які є невід'ємною частиною історико-культурної спадщини міста, держави, людства в цілому. Бібліотеки також створюють власні інформаційні ресурси краєзнавчо-туристичного напрямку та ін. [2].

Останнім часом, процес взаємодії туризму і бібліотек набуває ще більшого значення для місцевої громади, бо це дозволяє вирішити декілька важливих завдань: виконати навчально-просвітницьку і виховну функцію; забезпечити дозвілєві та рекреаційні потреби населення; сприяти розвитку туристичного бізнесу і залученню інвестицій у розвиток регіону тощо [6].

Як стверджує Ю. Тонта, культурна спадщина має непрямий вплив на економіку, стимулюючи розвиток туризму (сприяння культурному туризму), сектори гостинності та появи нових професій і видів діяльності, а також прямий вплив, створюючи можливість для працевлаштування та надаючи прибуток [14].

Культура розглядається як один із чотирьох стовпів сталого розвитку поряд з економікою, суспільством та навколишнім середовищем. При належному управлінні культурна спадщина може сприяти посиленню соціальної інтеграції, стимулюванню та підтримці міжкультурного діалогу, формуванню ідентичності території, покращенню якості довкілля та живлення соціальної згуртованості, а також почуття власності та приналежності [8].

Світовий досвід доводить нам про, що у провідних бібліотеках світу значну частку відвідувачів становлять саме туристи (зазвичай, студенти та вчені), яким бібліотека приділяє особливу увагу: проводить цікаві пізнавальні екскурсії, організовує літературні та